

SHR HOUTSYMPOSIUM

HOUT

VEELZIJDIG EN BELANGRIJK BOUWHISTORISCH MATERIAAL

14 april 2011 14:00 -18:00 uur

14:00 uur

Inleiding

Dagvoorzitter René Klaassen, SHR

14.10 uur

Houthandel in Groningen in de 16de en 17de eeuw

Marta Domínguez Delmás, Stichting Ring - Nederlands Centrum voor Dendrochronologie, Amersfoort, www.stichtingring.nl, m.dominguez@cultureelerfgoed.nl

Op basis van jaarringen en dendrochronologische analyses aan hout uit een archeologische opgraving in oost Groningen langs het voormalige Damsterdiep-kanaal, is de handel in het hout uit de beschoeiing, kade- en sluisconstructie gereconstrueerd.

14:25 uur

Het effect van de paalworm op het uiterlijk van de Nederlandse zeedijken

Harm Pieters, MA Vrije Universiteit Amsterdam Faculteit der Letteren/CLUE

De zeedijken in Nederland, met name rond de Zuiderzee, zagen er tot in de 19e of zelfs 20e eeuw heel anders uit dan nu. Door toedoen van de paalworm verdwenen met name vanaf de 18e eeuw houten dijken en houten paalschermen en werden ze vervangen door ons huidige dijken met stenen glooiingen. Hoe is deze metamorfose precies tot stand gekomen? Wat was er in de 18e eeuw bekend over de paalworm en welke middelen werden er bedacht om het hout van de dijken te beschermen?

14:40 uur

Anders restaureren met hout in monumenten

Jan de Jong, TNO, Delft, www.tno.nl

Door meer te weten van een project bestaat de mogelijkheid om meer verantwoorde risico's te nemen bij beslissingen over hoe houtconstructies in monumenten te restaureren. Acht jaar geleden is in een kerk in Sloten (Friesland) naar aanleiding van een internationaal project een uitvoerig onderzoek gedaan. Risico's op gebied van Vocht, Aantasting en Sterkte (VAS) zijn uitvoering onderzocht en in kaart gebracht. Dit heeft geleid tot een andere manier van restaureren van de houtconstructie in de kerk. Nu 8 jaar later een evaluatie daarvan.

14:55 uur

Eiken en whisky

Cees van Biezen

Het mysterieuze effect van eiken op de omvorming van gerstenat tot whisky. Hoe worden de vaten gemaakt, welke verschillende afmetingen en vormen zijn er, welke eikensoorten worden gebruikt en hoe wordt het hout gedroogd. De smaak wordt bepaald door het grote palet aan inhoudsstoffen uit eiken maar ook de andere zaken blijken effect op de smaak te hebben. Een lezing die een kijkje geeft in de relatie tussen smaak en hout.

- 15:10 uur **Het vaststellen van de ouderdom van een 16de eeuwse kast en het aanvullen van het ontbrekende eik**
Yvonne Nijluning, y.nijluning@museumhuisgroningen.nl meubelrestaurator in samenwerking met Stichting Freerk J. Veldman, Uithuizen, www.meubelstichting.nl
- Het dateren en restaureren van een 16de eeuwse kast is een uitdaging voor een houtrestaurator. Kennis over oud eik is hiervoor erg belangrijk. Ervaringen tijdens de restauratie van een kast uit 1550 heeft veel inzicht opgeleverd, zowel historisch als ambachtelijk. Hoe vul je de ontbrekende delen aan, welke methodes zijn hiervoor.
- 15:25 uur **Houtsoorten gebruik bij molens**
Gijs van Reeuwijk, Van Reeuwijk bouwmeester molens monumenten en waterbouwkundige werken, vanreeuwijkbouwmeester@gmail.com;
- Welke houtsoorten werden en worden er gebruikt, is het palmhout, azijnhout, iepen, pitch pine, of tropisch hout zoals pokhout. Waarom traden er verschuivingen op het houtgebruik en in materiaalgebruik zoals de introductie van gietijzer vanaf 1850? En het dilemma bij restauratie waarbij vaak voor een combinatie van oude en nieuwe technieken en materialen wordt gekozen.
- 15:40 uur **Wat doen we onze historische gebouwen aan? Bedreigen we het voortbestaan met onze huidige restauraties. Klimaatonderzoek in de Pieterskerk in Leiden**
Kees Lau Architectenbureau Lau Leiden www.keeslau.nl info@keelau.nl
- In de Pieterskerk in Leiden volgen we met een breed team de gevolgen van isolatie, verwarming en het veranderend gebruik in de kerk. Op meer dan 60 plaatsen wordt permanent iedere 15 minuten al een aantal jaar de vochtigheid, temperatuur, vervorming en luchtvochtigheid gemeten. Daarmee verzamelen we kennis die toepasbaar is in andere monumentale gebouwen waar de moderne wensen naar comfort en multifunctioneel gebruik tot grote veranderingen in de gebouwen leiden. Aan de hand van een aantal voorbeelden zal Kees Lau de nu al toepasbare resultaten van dit onderzoek illustreren met de focus op hout.
- 15:55 uur **Houtinkoop voor bijzondere afmetingen**
Nick Faber Houtcompagnie Almenum BV Harlingen info@houtcompagnie.nl, www.houtcompagnie.nl
- Hoe vind je rondhout voor zware afmetingen, lange lengtes en speciale vormen? Waar staan deze bomen nog en hoe verloopt de inkoop in het bos. Hoe beoordeel je bomen die nog in het bos staan? Voor welke toepassingen worden deze speciale afmetingen gebruikt? Hoe worden deze speciale bomen bij ons verwerkt?.
- 16:10 uur **Herkomst en houtgebruik in oud Amsterdam**
Gabri van Tussenbroek, Bureau Monumenten & Archeologie (BMA), Amsterdam, www.bma.amsterdam.nl
- Al in de Middeleeuwen was Amsterdam een belangrijke overslagplaats voor hout. Niet alleen via de grote rivieren, maar ook uit Hamburg en later het Oostzeegebied werd het aangevoerd. Onderzoek naar dit hout in de Amsterdamse binnenstad heeft de afgelopen jaren veel nieuwe gegevens opgeleverd met betrekking tot datering van gebouwen, het gebruik en de herkomst van het bouwhout.

16:25 uur

Inhoudsstoffen in hout, vroeger en nu

Willem Hurkmans, Bureau Hurkmans, Zwolle; w.hurkmans@home.nl; hoofdredacteur Houtdocumentatie; voorzitter NEHOSOC, Nederlandse vereniging van houtsoortenverzamelaars

Een overzicht in vogelvlucht van de belangrijkste inhoudsstoffen van hout, hun economisch belang en de toepassingen van dit soort stoffen, zoals rubber, verfstoffen, geneesmiddelen en grondstoffen voor de industrie. Zowel de situatie uit het verleden als die van nu komt aan de orde.

16:40 uur

Oude verven (Niels Lutke Schipholt SHR)

Niels Lutke Schipholt SHR, Wageningen, www.shr.nl, n.lutkeschipholt@shr.nl

Oude verven hebben een imago gekregen erg goed te zijn vergeleken bij de moderne verven. Wat een reden is om nog steeds bij restauratiewerkzaamheden oude lakken te blijven toepassen ondanks alle ARBO en gezondheidsrisico's die hiermee gepaard gaan voor de schilder. Zijn die oude lakken nu echt zo goed? De lezing geeft een vergelijking en laat de mogelijkheden zien van het gebruik van moderne lakken in de restauratie.

16:55 uur

Gemodificeerd hout in monumentenzorg

Jos Creemers SHR, Wageningen www.shr.nl, j.creemers@shr.nl

Bij het vorige symposium is gesproken over houtverduurzaming en de ontwikkeling daarvan in de loop van de tijd. Wat is dan houtmodificatie en waarin verschilt het van verduurzaming? Welke mogelijkheden zijn er om hout te modificeren en welke eigenschappen kunnen we daarmee beïnvloeden? Wat zijn de ervaringen met gemodificeerd hout en hoe verhoudt zich dat tot de huidige restauratiepraktijk? Is er toekomst voor gemodificeerd hout in de monumentenzorg?

17:10 uur

Het nieuwe imago van de vroeger zo gewaardeerde grenesoorten

René Klaassen SHR, Wageningen www.shr.nl, r.klaassen@shrl.nl

Europees en Amerikaans grenen heeft lange tijd een goede naam gehad als constructiehout. Wat waren de eigenschappen die dit hout zo bijzonder maakten en waar kwam het vandaan, wat is er gebeurd dat dit imago zo veranderd is en staan we nu aan de vooravond van een nieuwe toptijd van grenen?